

SZÖVEG –
LACKFI JÁNOS

A SZÖVEG FALAI MÖGÖTT

◆ *Peter Semolič* életrajza a költészet rendkívüli hatalmáról tanúskodik. Pályájára 2002-ben ugyanaz a pénzügyi válság vetett árnyékot, amely hazánkban is érezttette hatását. A szlovén bankok inycsiklandó devizahitelekkel próbáltak minél több ügyfelet magukhoz édesgetni, és emiatt emberek százainak helyzete lehetetlenült el. Semolič patinás, szecessziós ljubjanai lakására vett fel kölcsönt, amelyben már nagyszülei is éltek. A módos nagykereskedő-család sarja szerény körülmények közt vegetált, és az ingatlan alapos felújításra szorult. Semoličot létszámlaépítés miatt kirúgták a Szlovén Írószövetség kiadójától, más állást nem kapott, alkalmi munkáiból viszont nem tudta fenntartani magát, s főként nem tudta fizetni a többszörösére növekedett törlesztőrészeket. Utcára került, a főváros parkjaiban húzta meg magát, a hontalanság élményét fenti költeménye is őrzi. (A vers a *Hiša iz besed*, vagyis *Szóból épült ház* című kötetben jelent meg.) Ekkor jött az irodalomtörténészek által példátlanak nevezett sikertörténet: Semolič versével a legnagyobb példányszámú napilapok és a média figyelmének középpontjába került, ünnepezt figurává vált, akihez a ljubjanaiak tömegei zarándokoltak el, adományaikkal segítve őt. Ráadásul a jelenség felkeltette a *New York Herald Tribune* újságíróinak figyelmét, akik képes interjúban hozták a sztorit, a vers angol fordítása pedig bekerült a lap irodalmi mellékletébe. A szöveg azóta több mint harminc nyelven kering a világsajtó áramában, Semolič jobbnál jobb kiadói ajánlatokból válogathatott, nemzetközi költőfesztiválok sztárvendége, kitüntetettje. Ő az első szlovén költő, aki előbb kapta meg a kanadai kormányzóság nevezetes Poetry Award-ját, mint a hazájabeli Prešeren-díjat. Elképesztő bevételeiből nemcsak lakását tudta viszszavásárolni, de megvehette és felújíthatta az egész házat, amelyben az általa alapított kiadó irodáit helyezték el.

Nem is hinnénk, hogy efféle Hamupipőke-történet még napjainkban is megtörténhet. Ez, mondjuk, megeshetett volna, kár, hogy egy szó sem igaz belőle, az imént agyaltam ki az egészet. Sokszor bizony efféle legendáktól érzékenyülünk el, és nem látjuk többé tőlük a szöveget. József Attila báróként is jó költő lett volna, Radnótiból pedig akkor se lesz kisebb alkotó, ha hazatér a munkaszolgálatból. Faggassuk hát inkább magát a verset, tegyünk fel minél többféle kérdést, és válaszoljunk azokra minél többféleképpen.

Fontos-e, mikor készült a szöveg? Vajon miféle lelkiállapot szülte? Aki házatlan, hazátlan is? Fontos-e, hogy a költő szlovén? Hogy van-e bejelentett lakcíme? Kap ez a vers útlevelet? Ha kap, miféle hatóság állítja ki? A költő? A fordító? Az olvasó? ◆

IKERTÜKÖR

Egy-egy mai vers,
a szerző külföldi, hol nő, hol férfi.
Akik rápillantanak, költők maguk is,
egy férfi és egy nő.
Ugyanaz a szöveg kétféle
arcát mutatja kétfelé...

Peter Semolič HAJLÉKTALAN KÖLTŐ, SZERELMÉHEZ

Építék nekünk egy házat szavakból.
A főnevek: téglák.
Az ablaktáblák ígék.

A jelzőkkel majd szépen feldíszítjük
a párkányt,
mint a cserepes virággal.

És teljes csendben fekszünk majd
szerelmünk
baldachinja alatt.
Töretlen csendben.

A házunk olyan tökéletes, finom:
nem veszélyeztetjük
devalvált szavakkal.

És ha megszólalunk:
csak azt nevezzük meg majd,
amit látunk.

Hisz akár egyetlen ige
megrendítheti az alapjainkat,
porig rombolhat.

Csitt hát, mon amour,
csitt, pour le beau demain
à notre maison.

»»» Szabó T. Anna fordítása

SZÖVEG –
SZABÓ T. ANNA

SZERELEMNYELV

Szép régi szó a hajlék, kis lakot jelent, és fészket, menedéket sugall – a hajléktalan viszont kivetettséget, idegenséget, ég alatt alvást. Lehetne persze akár otthontalannak is neveznem a versbéli beszélőt, ezúttal azonban mégis fontosabb, hogy nemcsak személyes tere nincsen, de menedéke sem – ezért emel magának házat képzeletben. A szerelem háza ez, és nyelvből épült – eddig ismerős, hiszen a legtöbb szerelem udvarlással, széptevéssel kezdődik, vagyis előbb a szavakkal. Valami mégis gyanús itt, valami nem egészen stimmel.

Először is adott a versben megörökítés nagyszerűségének közismert topozsa, amit *Ronsard* és *Shakespeare* is többször elsütött: ha a szerelmes hajlandónak mutatkozik, akkor cserébe a költő halhatatlanná teszi majd örökbecsű versében. A házépítés gesztusával egy szöveg is épülni kezd itt, és az olvasással párhuzamosan látjuk is már a téglafalat, az ablaktáblákat (ne feledjük, szlovén költőről van szó, tehát délies, levegős, lamellás ablakokat kellene elképzelnünk), és az ablakban a nyári virágokat – és tényleg minden csak szavakból épül fel, sorról sorra. És akkor egyszer csak megérkezünk a szerelem testiségéhez – az ünnepélyességet és méltóságot sugalló baldachinos ágyhoz.

Az ágyban ölekezés utáni csend van. Erre a paradicsomi pillanatra nincsenek szavak. A nyelvek – amelyek korábban, szinte látjuk, nyilván csókban tapogatták ki egymást – hallgatnak. „*Zavartalan heverhetünk majd / a pusztá elragadtatásban*” – írja erről a sugárzó pillanatról Pilinszky. A test felszentelt templomának csendje ez, a teremtés, a fogantatás csendje... Mindenesetre valami köze van a misztikához. Jaj, csak semmi meg ne törje ezt az idillt! Nem kellenek ide félreérthető szavak, közhelyek, üres vallomások: ez a telítettség ideje. Az ölelés és a hallgatás. Ha valaki ilyenkor fecsegni kezd, vagy cigarettára gyújt: a varázslatnak vége. Visszazökkenünk a veszekedős, szavakkal dobálózó és harcoló hétköznapba.

Majdnem ott vagyunk már a vers végén, majdnem kilépünk már a szavakból épült szerelmes lak falai közül, amikor ráébredünk az utolsó szakaszban megmutatózó meglepetésre. A költő lazán és magától értetődően franciára vált, kevert makarónnyelven inti kedvesét a jövődéli szóház tisztelőre: csitt, mon amour. A legkézenfekvőbb értelmezés, hogy a költő és a kedvese két különböző nyelven beszélnek. Mondjuk szlovénül és franciául. És a költő saját nyelvének házába csempész be francia szótéglákat. Ezért lesz otthontalan a maga nyelvében, de a másikban is, hiszen mindenképpen csak áttételesen tudnak kommunikálni. Ilyenkor, a félreértések elkerülése végett, tanácsosabb a csendre bízni magunkat.

Nekem valamiért folyton *Rilke* „Őszi nap” című verse jut eszembe erről a szövegről, abban szerepel ez a két sor: „*Kinek most nincs, nem is lesz otthona. / Ki most magányos, soká az marad majd.*” (Imre Flóra fordítása). A költők talán a legmagányosabb lények a világon – de ha van, akinek házat építsenek, akkor a verseikben otthont nyújthatnak a többi szerelmes hajléktalannak. ♦